

معاونت پژوهش و فناوری

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به اینکه عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه و دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضای هیأت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مدنظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- **اصل برائت:** التزام به برائت جویی از هر گونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلاینند.
- ۲- **اصل رعایت انصاف و امانت:** تعهد به اجتناب از هر گونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- **اصل ترویج:** تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- **اصل احترام:** تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هر گونه حرمت شکنی.
- ۵- **اصل رعایت حقوق:** التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- **اصل رازداری:** تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشورها و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- **اصل حقیقت جویی:** تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هر گونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- **اصل مالکیت مادی و معنوی:** تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- **اصل منافع ملی:** تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

امضاء پژوهشگر:

**دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده هنر و معماری**

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش :

ادبیات نمایشی

عنوان :

بررسی تأثیر ترجمه بر بازی‌های کلامی (استعاره، مجاز، مجاز مرسل، کنایه)
با تکیه بر نمایشنامه‌ی اتلوی شکسپیر

استاد راهنما :

فرزان سجودی

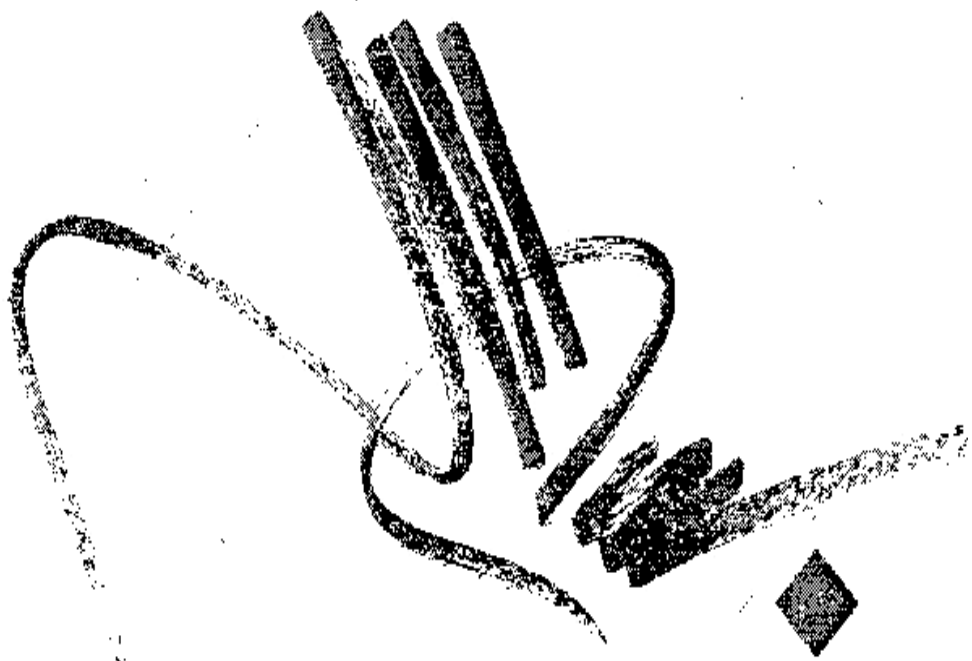
استاد مشاور :

قطب‌الدین صادقی

پژوهشگر :

محبوبه سجادی فرد

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم به پدر و مادرم

و به همسرم

با سپاس از همدلی‌ها

و مهربانی‌های یکایک‌شان

تشکر و قدردانی :

در این جا لازم می دانم از اساتید بزرگوار و گرانقدری که راه سنگلاخی این پژوهش را بر من هموار کردند و در نگارش این پژوهش از نظراتشان بهره مند شدم، تشکر نمایم.

از استاد بزرگوار و فرزانه ام، دکتر فرزاد سجودی که قبول زحمت فرموده و نظارت بر این پژوهش را بر عهده گرفته، راهنمای نگارش این پایان نامه بوده و راه را از بیراه نشانم دادند، بسیار سپاسگزارم. همچنین صادقانه از استاد دانشمند و پرمایه ام، دکتر قطب الدین صادقی، که با نکته سنجی در نگارش این نوشته با شکیبایی پاسخگوی یکایک سؤالاتم بودند و نظرات و راهنمایی های ایشان راهگشای من بود، بی حد سپاسگزارم.

و از استاد توانا و گرانمایه ام، جناب آقای ایوب آقاخانی، که در طول سال های تحصیل ام تا این لحظه که افتخار داوری این پایان نامه را به من دادند، صبورانه بسیار چیزها به من آموختند، صمیمانه ممنونم. از استاد محقق ام، دکتر رحمت امینی که از گام های آغازین این تحقیق، مرا حمایت فرموده و موانع این پژوهش را بر اینجانب هموار نمودند و مرحمت فرموده، داوری پایانی حاضر را پذیرفتند، تشکر می کنم.

این بزرگواران، هم استاد هنر اینجانب و هم استاد اخلاق بودند و نگارنده، فراوان قدردان زحمات ایشان است.

از استاد گرانقدر سرکار خانم هلن اولیائی نیا به خاطر معرفی کتب ارزشمند در زمینه ی صناعات ادبی در نوشته های شکسپیر و از دکتر کامران الهامی به خاطر همدلی هایشان و بزرگواران دیگری چون دکتر سعید اسدی، شهرام زرگر، علی صرّامی، مهدی صداقت پیام، محمدرضا سهرابی، کیوان طهماسبیان و سعید فیروزآبادی، سعید سعید پور، حمیدرضا شش جوانی، ناصر باباشاهی، که نگارنده را تشویق و راهنمایی کردند، قدردانم و همواره خود را مرهون لطف همه ی این عزیزان می دانم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب محبوبه سجادی فرد دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوس ته به شماره دانشجویی ۸۷۰۰۰۳۱۵۳۰۰ در رشته تئاتر گرایش ادبیات نمایشی که در تاریخ ۹۰/۰۶/۲۹ از پایان نامه خود تحت عنوان: " بررسی تأثیر ترجمه بر بازی های کلامی (استعاره، مجاز، مجاز مرسل، کنایه) با تکیه بر نمایشنامه‌ی اتلوی شکسپیر"

با کسب نمره و درجه الف دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱۰- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۱۱- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۱۲- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۱۳- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: محبوبه سجادی فرد

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۰/۰۶/۲۹

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم "محبوبه سجادی فرد" از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۲۰ بحروف بیست و با درجه "الف" مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما:

دکتر فرزانه سجودی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: مقدمه و کلیات طرح پژوهش
۲	۱-مقدمه
۴	۱-۱ بیان مسئله
۴	۲-۱ اهداف تحقیق
۵	۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه ی انتخاب آن
۶	۴-۱ سئوالات و فرضیه های تحقیق
۶	سئوالات تحقیق
۷	فرضیات پژوهش
۸	۵-۱ مدل تحقیق
۹	۶-۱ تعاریف عملیاتی،متغیرها و کلید واژه ها
۹	۷-۱ روش تحقیق
۱۰	۸-۱ قلمرو تحقیق
۱۰	۹-۱ جامعه و حجم نمونه
۱۰	۱۰-۱ محدودیت ها و مشکلات تحقیق
۱۲	فصل دوم: پیشینه ی مطالعات
۱۳	۲-مقدمه
۱۳	۱-۲ سوابق و پیشینه ی مطالعات
۳۴	فصل سوم: مبانی نظری
۳۵	۳ - مقدمه
۳۶	۱-۳ نشانه شناسی
۳۷	۱-۱-۳ زبان شناسی و نشانه شناسی
۳۷	۱-۱-۳ سوسور و پیرس
۳۸	۲-۱-۳ دریدا و دلالت
۴۳	۲-۳ متن

۴۳	۱-۲-۳ متن از دیدگاه پساساختگرایان.....
۴۹	۳-۳ گونه های زبان ادبی.....
۵۲	۴-۳ یاکوبسن ؛ نقش شعری زبان.....
۵۵	۵-۳ صورتگرایی و مفهوم آشنایی زدایی.....
۵۸	۶-۳ نشانه های زبانی و نشانه های ادبی.....
۶۳	۷-۳ برجسته سازی ادبی.....
۷۰	۱-۷-۳ هنجارگریزی معنایی.....
۷۲	۸-۳ قطبهای استعاره و مجاز.....
۷۳	۹-۳ مربع نشانه شناختی.....
۷۴	۱۰-۳ فنون بلاغی.....
۷۷	۱-۱۰-۳ مجازهای اصلی.....
۷۸	۱-۱-۱۰-۳ استعاره.....
۸۴	۲-۱-۱۰-۳ مجاز.....
۹۱	۳-۱-۱۰-۳ مجاز مرسل.....
۹۴	۴-۱-۱۰-۳ کنایه.....
۱۰۳	۱۱-۳ تعریف ترجمه.....
۱۰۶	۱-۱۱-۳ ترجمه از دیدگاه یاکوبسن.....
۱۰۸	۲-۱۱-۳ ترجمه از دیدگاه اوتینگر.....
۱۰۸	۳-۱۱-۳ ترجمه از دیدگاه کنفورد.....
۱۰۹	۴-۱۱-۳ ترجمه از دیدگاه نیومارک.....
۱۱۰	۵-۱۱-۳ ترجمه از دیدگاه نایدا.....
۱۱۲	۶-۱۱-۳ ترجمه از دیدگاه فیلسوفان.....
۱۱۵	۱-۶-۱۱-۳ ترجمه از دیدگاه دریدا.....
۱۱۷	۱۲-۳ ترجمه ی ادبی.....
۱۲۲	۱۳-۳ ترجمه ی صناعات ادبی.....
۱۲۶	۱-۱۳-۳ ترجمه ی استعارات ادبی.....
۱۲۸	۲-۱۳-۳ ترجمه ی تشبیهات ادبی.....
۱۲۹	۳-۱۳-۳ ترجمه ی مجازهای ادبی.....

۱۳۱ ۴-۱۳ ترجمه ی مجازهای مرسل ادبی
۱۳۴ ۵-۱۳ ترجمه ی کنایات ادبی
۱۳۷ خلاصه ی مطالب
۱۳۹ فصل چهارم: مطالعه ی موردی
۱۴۰ ۴- مقدمه
۱۴۱ ۴-۱ استعاره در نمایشنامه ی اتللو
۱۶۶ ۴-۲ تشبیه در نمایشنامه ی اتللو
۱۸۷ ۴-۳ مجاز در نمایشنامه ی اتللو
۱۹۹ ۴-۴ مجاز مرسل در نمایشنامه ی اتللو
۲۱۲ ۴-۵ کنایه در نمایشنامه ی اتللو
۲۳۳ خلاصه ی مطالب
۲۳۵ فصل پنجم: نتیجه گیری و تحلیل داده ها
۲۳۶ ۵- نتیجه گیری
۲۴۲ منابع و مأخذ
۲۵۰ پروژه ی عملی: نمایشنامه
۲۵۱ بختک
۲۶۵ چکیده ی انگلیسی

فهرست نمودار ها و جداول

عنوان	صفحه
فصل سوم	
نمودار (۱-۳): « متن »	۴۶
نمودار (۲-۳): « سه چهره از یک هنر »	۵۰
نمودار (۳-۳): « فرایند ارتباط کلامی »	۵۲
جدول (۴-۳) « نقش های شش گانه زبان از قول یاکوبسن »	۵۴
نمودار (۵-۳): « پیوستار زبان-علم-زبان شعر »	۶۲
نمودار (۶-۳): « بدیع نظم و بدیع شعر »	۶۶
نمودار (۷-۳): « سطوح دلالت در گفتار و نوشتار »	۶۸
نمودار (۸-۳): « عملکرد فرایند برجسته سازی و خودکارشدگی »	۶۹
نمودار (۹-۳): « بازی نشانه ها در شعر »	۷۱
نمودار (۱۰-۳): « مربع نشانه شناختی »	۷۴
نمودار (۱۱-۳): « چهار مجاز اصلی »	۷۸
جدول (۱۲-۳): « مثال هایی از تشبیه و استعاره روی محور جانشینی »	۸۲
جدول (۱۳-۳): « مقایسه دو به دوی شباهت ها و تفاوت های استعاره و مجاز »	۸۷
جدول (۱۴-۳): « کاربرد مجازی کلمات در جمله »	۸۹
جدول (۱۵-۳): « کنایه آمیز، ملفوظ، دروغین »	۹۵
نمودار (۱۶-۳): « ترجمه از دید نایدا »	۱۱۰
نمودار (۱۷-۳): « فرایند ترجمه از دیدگاه سنتی »	۱۲۰
نمودار (۱۸-۳): « سجودی و نگاهی تازه به ترجمه »	۱۲۱
نمودار (۱۹-۳): « ترجمه ی تشبیه نسبت به فرهنگ ها »	۱۲۹
جدول (۲۰-۳): « کنایه در زبان انگلیسی، کنایه در زبان فارسی »	۱۳۷

فصل پنجم

نمودار (۵-۱): « ترجمه ی متون نمایشی، از متن تا اجرا » ۲۴۰

فصل اوّل

مقدمه و

کلیات طرح پژوهش

در روزگاران کهن، فرزندان آدم بر روی زمین همه به یک زبان سخن می‌گفتند. آنگاه زمانی رسید که قصد کردند از شرق کوچ کنند. رهسپار شدند تا به جلگه ای در شنعار رسیدند و در آنجا رحل اقامت افکندند. سپس به یکدیگر گفتند: بیایید تا برای خود شهری بسازیم و بر آن برجی بنا کنیم، برجی که آنچنان بلند باشد که سر به آسمان خدا سایه تا بدین سان به عرش برسیم و از پراکنده شدن در سطح پهناور زمین باز ایستیم. در این هنگام یهوه نزول کرد تا شهر و برجی را که فرزندان آدم دست اندرکار ساختن آن بودند مشاهده کند. یهوه از جسارت این قوم به هراس افتاد و به خود گفت این مردم یکپارچه‌اند و زبانی یکپارچه دارند و با این یکپارچگی هیچ کاری از آنان دور نیست پس یهوه برای برهم زدن نقشه ی آنان چاره ای اندیشید و چنان کرد که دیگر زبان یکدیگر را نفهمیدند. چون از فهم زبان هم ناتوان ماندند ناچار در میان آن‌ها تفرقه افتاد و از ساختمان برج دست کشیدند و بر روی زمین پهناور پراکنده شدند.

تورات، سفر پیدایش، باب یازدهم

متخصصان این قطعه ی معروف از کتاب مقدس را، آغاز تاریخچه ی ترجمه دانسته اند. مطالعات ترجمه عمدتاً به دو دسته تقسیم می‌شود. بحث دسته ای از این مطالعات، بر سر این موضوع است که ترجمه خوب کدام است؟ آیا ترجمه باید به زبان مبدأ نزدیک باشد یا زبان مقصد؟ آیا ترجمه باید به سمت و سوی فرستنده ی پیام سوق یابد یا گیرنده مدار؟ و الی آخر. چنین مطالعاتی در دسته ی مطالعات سنتی ترجمه طبقه بندی می‌شود. اجازه بدهید چنین مطالعاتی را از دانشی که امروزه مطالعات ترجمه یا «ترجمه شناسی»^۱ نامیده می‌شود جدا کنیم. دانشی که موضوع آن مطالعه ی

^۱. transiatology

علمی ترجمه است. با نگاهی گذرا به تاریخ پیدایش ترجمه شناسی، می توان دریافت که دانش زبان شناسی در پدید آمدن این دسته از مطالعات علمی در زمینه ی ترجمه نقشی بنیادین داشته است. به کمک زبان شناسی مشخص شد که ساخت صوری و معنای ی زبان ها با یکدیگر تفاوت دارند و هر زبان دارای نظام خاص خود است. واحدهای این نظام های مستقل از طریق مقایسه در سطوح مختلف آوایی، واژگانی و نحوی از وجوه اشتراک و افتراق برخوردارند و همین مقایسه ها می تواند در توصیف فرآیند ترجمه مؤثر باشد. ترجمه کردن به مثابه یک فن، از مطالعه ی ترجمه به منزله ی یک علم جداست. به عبارتی یک مترجم زبردست الزاماً نباید ترجمه شناس باشد و ترجمه شناس هم ضرورتاً مترجم نیست. در چند دهه ی اخیر، به ویژه پس از طرح فرضیه ی مرگ مؤلف از سوی پساساختگرایانی چون بارت، ترجمه نیز در میان ترجمه شناسان به نوعی فرآیند آفرینش پیام مبدل شد. دانش ترجمه شناسی برای مطالعه ی عملی فرآیند ترجمه به ابزارهایی نیازمند است که باید از زبان شناسی، روان شناسی و جامعه شناسی و ... وام گرفته شوند تا در کنار هم به توصیفی صریح از مراحل مختلف این فرآیند پیچیده منتهی می شوند. اگر زبان شناسی را مطالعه ی علمی زبان تلقی کنیم و مطالعه ی رفتارهای زبانی را در حوزه ی دانش زبان شناسی قرار دهیم، آنگاه بسیار منطقی می نماید که ادعا کنیم، ترجمه شناسی شاخه ای از زبان شناسی کاربردی است (صفوی، ۱۳۸۲، ۶۱). از طرفی «زبان شناسی، دانش عمومی مطالعه ی ساخت کلامی است» و ادبیات (ادبیات نمایشی به عنوان گونه ای از ادبیات) را باید بخش جدایی ناپذیر زبان شناسی تلقی کرد. بدین ترتیب پیوندی ناگسستنی میان ادبیات و زبان شناسی وجود دارد و رشته ی نوینی به نام « نشانه شناسی ادبیات » پا به عرصه گذاشته است که به مطالعه ی هر چه گسترده تر این دو حوزه می پردازد.

ما نیز در این پژوهش از این مجموعه روابط بهره گرفته و کوشیده ایم از منظر علم زبان شناسی به مسئله ی ترجمه ی ادبی پردازیم و تأثیر ترجمه را بر صناعات ادبی استعاره، مجاز، مجاز مرسل و کنایه بررسی کنیم. در ابتدا برای تبیین نظام ادبیات (هنر کلامی)، از نشانه شناسی و زبان شناسی بهره گرفتیم. در نهایت با دیدی نشانه شناختی سراغ ترجمه رفتیم تا نشان دهیم حضور نشانه ها در متون ادبی ترجمه را دشوار می نماید. نگارنده معتقد است با در نظر گرفتن اختلافات فرهنگی و غلبه بر آنها از طریق «نشانه شناسی فرهنگی» می توان از دشواری های ترجمه کاست. به علاوه نگارنده امیدوار

است این پژوهش و پژوهش‌هایی از این دست، با وجود ناگفته‌های بسیار، به گسترش دانش نشانه‌شناسی ادبیات بیانجامد و پیوندهای بینارشته‌ای را عمیق‌تر سازد.

1-1 بیان مسئله

لااقل شش گروه درباره‌ی ترجمه صحبت می‌کنند: انسان‌شناسان، فلاسفه، منتقدین ادبی و ادبا، مترجمان، زبان‌شناسان و ترجمه‌شناسان و بالاخره معلمان ترجمه. از میان این عده، گروهی ترجمه را امری ممکن می‌دانند و گروهی آن را غیر ممکن. کسانی که استدلال می‌کنند ترجمه غیر ممکن است، از دیدگاه نظری به این بحث می‌پردازند و نظرشان مقابل کسانی قرار می‌گیرد که کار عملی ترجمه را واقعیتی عینی می‌دانند. در مورد این که ترجمه کاری ممکن است نیازی به توضیح نیست، چون ترجمه وجود دارد " آفتاب آمد دلیل آفتاب " . اما این بدان معنا نیست که همه‌ی متون و همه‌ی جنبه‌های متن ترجمه پذیر است . مدافعان ترجمه ناپذیری اعتقاد دارند اولاً هیچ ترجمه‌ای کامل نیست. مترجم به ندرت می‌تواند هم لفظ و هم معنا را حفظ کند . ثانیاً برخی ویژگی‌های اصیل سبک نویسنده و تصاویر شاعرانه که ریشه در فرهنگ‌ها دارند، ترجمه ناپذیرند . انتقال معانی نهفته در دل فرهنگ‌های مختلف و اندیشه‌های فردی غیرممکن است.

پرسش اصلی این پژوهش این است که آیا با توجه به اختلافات فرهنگی میان ملل مختلف می‌توان گفت متن نمایشی ترجمه شده همان متن اصلی است، یا چیزهایی کمتر و زیادتر دارد ؟ به عبارتی نسبت متن ترجمه شده به متن اصلی چیست؟ و آیا اختلافات فرهنگی در این امر تاثیرگذار است؟

2-1 اهداف تحقیق

پیش از این پژوهش، نگارنده همواره از خود می‌پرسید که چگونه می‌توان آثار ادبی به ویژه آثار دراماتیک و شاهکارهایی نظیر نوشته‌های شکسپیر^۱ را ترجمه کرد به گونه‌ای که روح اثر همچون زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل شود . برای یافتن پاسخی مناسب گویی بایستی پا از مرز ادبیات فراتر گذاشت و از دیدگاه علم نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی بهره گرفت . این پژوهش بر آن است تا میان

^۱ Shakespeare, William (۱۵۶۴-۱۶۱۶) ، شاعر و درام‌نویس بزرگ و مشهور انگلیسی.

حوزه‌های ترجمه، ادبیات و نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی پیوندی دوباره برقرار کن د. چرا که هر علمی که با علوم دیگر پیوند یابد غنی‌تر می‌گردد و به وسعت نظر و یافته‌های آن افزوده خواهد شد. یکی از اهداف این تحقیق طرح این مسئله است که نشانه‌شناسی فرهنگی در امر ترجمه به عنوان یک اصل ضروری است. با توجه به تفاوت‌های فرهنگی‌ای که متن مبدأ با متن مقصد دارد، مترجم باید این مسئله را در نظر گیرد که امر ترجمه با مسائل فرهنگی ارتباط تنگاتنگی دارد. هدف دیگر این پژوهش روشن کردن این نکته است که متن ترجمه شده همان متن مبدأ نیست. خواننده‌ی متن مقصد همواره خود را فریب می‌دهد که متن ترجمه شده، همان متن مبدأ است. این خیالی بیش نیست. نسخه‌ی ترجمه شده هیچ‌گاه نمی‌تواند جایگزین نسخه‌ی اصل شود. در فرآیند ترجمه صورت و معنای کلام دستخوش تغییرات زیادی می‌شود و خوانش مترجم از متن مبدأ به زبان فردی او و تجاربی که از جهان خارج به دست آورده وابسته است و این مسائل بر متن ترجمه شده تأثیر می‌گذارد و دستیابی به معنای مورد نظر نویسنده را غیرممکن می‌سازد.

3-1 اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه‌ی انتخاب آن

ناقدان بزرگ تاکنون در مورد آثار شکسپیر و بخصوص شاهکارهای تراژیک او چون اتللو، مکبث، هملت، شاه لیر بسیار نوشته‌اند. ولی بیشتر این نوشته‌ها کوششی در کشف نبوغ شکسپیر در نمایشنامه‌نویسی، شخصیت‌پردازی و مضمون‌نمایشنامه‌ها بوده است. اگر چه به طور پراکنده به زبان غنی شکسپیر و صور خیال در این آثار اشاره‌ی مختصری شده است، ولی این تحقیقات به ندرت به تأثیر ترجمه بر از بین رفتن زبان غنی او، که از خصایص شاهکارهای ادبی است، تکیه داشته است. این پژوهش، کوششی است تا با بهره‌گیری از نظریات دانشمندان و متخصصان علوم مختلفی که پیشتر اشاره شد، نشان دهد که اولاً شکسپیر چگونه از امکانات زبان استفاده کرده و از طریق واژه‌ها و کنار هم چیدن آنها نوشته‌ی خود را غنی ساخته است. با توجه به اشارات مکرر شکسپیر به واژه‌های «کلام»، «سخن» و «زبان» به عنوان یک موتیف تکرار شونده¹ بررسی کلام در آثار شکسپیر ضروری به نظر می‌رسد. از میان تراژدی‌های شکسپیر اتللو بیش از سایر نمایشنامه‌ها به موضوع کلام توجه می‌کند. یاگو تنها از طریق سوء استفاده از زبان و کلام و زبان بازی و تملق‌گویی به اهداف خود

¹. برای اطلاعات بیشتر ر.ک «ویلیام شکسپیر، نویسنده یا روانشناس»، نوشته‌ی هلن اولیائی نیا، ۸۱-۱۱۰

می‌رسد. او کلمات زهرآلود خود را در گوش اتللو می‌ریزد. در این نمایشنامه حتی یک نفر را هم نمی‌بینیم که فریب زبان بازی‌ها و حقه‌های کلامی او را نخورده باشد. در مقابل این شیوه‌ی استفاده از کلام توسط شخصیت منفور نمایشنامه مسئله‌ی ارزش «کلام» و واژه‌هاست هنگامی که انسان‌های صادق بدان متوسل می‌شوند تا مکنونات قلبی و احساسات پاک خود را بیان کنند. کلام صادقانه‌ی چنین شخصیت‌هایی تا عمق جان شنونده نفوذ کند. در چنین مواقعی زبان و کلام شخصیت‌ها، شاخص فطرت آنهاست. در آغاز نمایشنامه‌ی اتللو، صحبت صادقانه و مؤثر او خطاب به مجلس سنا، طبیعت اتللو را به نمایش می‌گذارد و همه‌ی نمایندگان شیفته‌ی سخنان اتللو می‌شوند. تا جایی که دوک با شنیدن این سخنان چنین می‌گوید: «چنین روایتی دختر ما را هم شیفته‌ی خود می‌کرد»^۱. در نتیجه به نظر می‌رسد که در میان شگردهای بسیاری که شکسپیر برای شخصیت پردازی به کار می‌گیرد، موتیف «کلام» دارای اهمیت زیادی است.

در نتیجه با توجه به این که از درون مایه‌های اصلی نمایشنامه‌ی اتللو کلام و کلمات است، به نظر می‌رسد فنون و تمهیداتی که در ساخت این کلام مؤثر هستند بایستی مورد بررسی قرار گیرند و دانسته شود که نقش این فنون بلاغی چیست و آیا در ترجمه می‌توان همان تأثیر مد نظر نویسنده را ایجاد کرد؟

1-4 سوالات و فرضیه‌های تحقیق

- سوالات تحقیق

در این پژوهش برآنیم تا به یک پرسش اصلی پاسخ دهیم:
اگر پیام مورد نظر نزد فرستنده‌ی پیام را m در نظر بگیریم و پیام دریافت شده توسط گیرنده را m' ، نسبت m' (پیام دریافت شده توسط گیرنده) به m (پیام مورد نظر فرستنده) چقدر خواهد بود؟ به عبارتی مترجم چه میزان از پیام نویسنده را درک خواهد کرد؟
در بررسی متون نمایشی مختلف، می‌توان از جنبه‌های گوناگون آنها را مورد مطالعه قرار داد؛ از جمله این که هر نویسنده‌ی صاحب سبکی، واجد خصوصیات منحصر به فردی است که، می‌شود آنها را از طریق رویکردهای نظری، مورد شناسایی و تحلیل قرار داد و این امر می‌تواند موجبات درک هر چه

^۱. اتللو، پرده‌ی اول، صحنه‌ی سوم

بیشتر اثر و نوع نگرش نویسنده را فراهم آورد. این به اصطلاح لهجه ی فردی در فرآیند ترجمه مسئله‌ساز است و سؤال فوق را در پی دارد. لهجه‌ی فردی هر شخص، حاصل جهان بینی فرد و زمانه‌ای که در آن زندگی می‌کند و تجارب او و اقلیم و فرهنگ و تمدن و مطالعات و بسیاری عوامل دیگر است.

طرح این پرسش منجر به شکل‌گیری سوالات دیگری خواهد شد:

(الف) در فرآیند ترجمه‌ی متون ادبی، پیام نویسنده پس از گذشتن از صافی ترجمه و ذهن مترجم تا رسیدن به مخاطب متن، دستخوش چه اتفاقاتی می‌شود؟ به عبارتی، آیا مخاطب متن قادر خواهد بود به ذهن نویسنده و معنای مورد نظر او دست یابد و آیا مترجم می‌تواند پیام نویسنده را تمام و کمال انتقال دهد؟

(ب) آیا شرایط فرهنگی در نوشتن آثار ادبی تأثیر دارد؟ اگر چنین است، آیا مترجم بایستی با توجه به شرایط فرهنگی متن مبدأ دست به عمل ترجمه بزند یا با توجه به شرایط فرهنگی ای که متن مقصد در آن قرار خواهد گرفت؟ یا توجه به هر دو ضروری است؟

(پ) صناعات ادبی که از کیفیات ادبی است به هنگام ترجمه آیا کماکان حفظ می‌شوند، تغییر می‌کنند یا محو می‌گردند؟ آیا در فرآیند ترجمه، صناعات ادبی آیا ممکن است خلق شود و به متن مبدأ افزوده شود؟

- فرضیات پژوهش

(الف) اگر پیام مورد نظر نزد فرستنده‌ی پیام را m در نظر بگیریم و پیام دریافت شده توسط گیرنده را m' ، نسبت m' (پیام دریافت شده توسط گیرنده) به m (پیام مورد نظر فرستنده) کوچکتر از یک خواهد بود.

(ب) شرایط فرهنگی در نوشتن آثار ادبی تأثیر دارد و در حین ترجمه باید هم شرایط فرهنگی ای را در نظر گرفت که متن مبدأ در آن خلق شده است و هم شرایط فرهنگی ای را که متن ترجمه شده ی در آن خلق می‌شود. مترجم باید برای هر نشانه در زبان و فرهنگ مبدأ، معادل مناسبی در زبان و فرهنگ مقصد بیابد.